

Motion till riksdagen 2021/22:4540

av **Johan Forssell m.fl. (M)**

med anledning av prop. 2021/22:186 En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett system med kronvittnen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett system med anonyma vittnen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i 15 kap. 1 § brottsbalken med den ändringen att som utgångspunkt bör ett menedsbrott kunna anses avse allvarlig brottslighet, och därmed ofta kunna anses som grovt, om straffvärdet av den brottslighet den avser når upp till eller överstiger fängelse i ett år och sex månader.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att maximistraffet för grovt övergrepp i rättssak ska höjas till tio års fängelse och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av definitionen av brottet övergrepp i rättssak och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en bedömning av hur stora de ökade kostnaderna med anledning av de föreslagna ändringarna i offentlighets- och sekretesslagen förväntas bli och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har sedan flera år tillbaka stora problem med brottslighet kopplat till organiserad brottslighet. Enligt polisen finns det i dag runt 5 000 kriminella aktörer och 200 kriminella gäng i Sverige. Vi har ca 60 områden som klassas som utsatta, misstron mot samhället är stor och på många platser är polisen inte välkommen i området. På

vissa håll växer parallella samhällsstrukturer fram, vilket skadar det förtroende och den tillit som vårt samhällsbygge vilar på.

Med sitt våldskapital skapar gängen parallellsamhällen där människor inte vågar vittna och staten är alltmer frånvarande. Allt yngre barn rekryteras som spejare, hantlangare och ibland till och med mördare – i stället för att gå i skolan. De som drabbas hårdast av gängens våld är vanliga människor som vill göra rätt för sig. I värsta fall är det barn som faller offer.

I propositionen presenterar regeringen flera lagförslag som Moderaterna efterfrågat för att bryta tystnadskulturen inom de kriminella gängen. Det handlar bl.a. om införandet av ett kronvitnesssystem som innebär att den som medverkar i utredningen av någon annans brott ska kunna få lindrigare straff. Detta har vi moderater arbetat för i många år och det är bra att regeringen äntligen presenterar ett förslag om detta. I propositionen föreslås också skärpningar av straffet för olika former av falska anklagelser, övergrepp i rättssak, grova fall av mened och skyddande av brottsling. Även sekretess av kontaktuppgifter till enskilda och uppgifter om var den befinner sig som deltar via videolänk föreslås. Ambitionen är bra men räcker inte för att bryta den grova gängkriminaliteten.

Ett system med kronvittnen behöver införas

Moderaterna har drivit frågan om ett kronvitnesssystem under flera år och det är välkommet att regeringen nu föreslår införandet av ett sådant system. I förslaget finns dock brister som bör åtgärdas. En sådan brist är att det inte finns någon möjlighet för åklagaren att lämna ett för domstolen bindande erbjudande när hon förhandlar med ett potentiellt kronvittne. Åklagaren kan alltså inte lämna några garantier för att hennes förslag till straffreduktion också kommer att accepteras av rätten. Detta innebär att en misstänkt som bistår brottsbekämpande myndigheter med kritisk information löper en påtaglig risk att göra det utan att i slutändan få den strafflindring som åklagaren föreslagit. Detta gör systemet tandlöst. Det kronvitnesssystem som regeringen föreslår riskerar därför att bli ett slag i luften i arbetet för att krossa den organiserade brottsligheten. Det kommer helt enkelt inte att finnas tillräckligt starka incitament för misstänkta att ge kritisk information.

Moderaterna föreslår därför att ett kronvitnesssystem införs som säkerställer att den misstänkte som bistår brottsbekämpande myndigheter på ett värdefullt sätt också kan garanteras den straffreduktion som åklagaren erbjuder i utbyte mot samarbetet.

Ett system med anonyma vittnen behöver införas

En avgörande del i arbetet för att bekämpa gängbrottsligheten är att kunna genomföra rättegångar på ett effektivt och rättssäkert sätt. De kriminella gängen håller delar av Sverige i ett järngrepp och många vägrar vittna eller ens tala med polisen. Situationen kräver politisk handlingskraft för att vi i framtiden inte ska riskera att få områden där människor inte vågar vittna.

I dag är det i Sverige som huvudregel inte tillåtet med anonyma vittnen i domstol. Däremot är det möjligt att i domstol höra en person som är anställd av polisen eller försvaret under en s.k. kvalificerad skyddsidentitet. Det rör sig då i regel om poliser som

bedriver spaning under täcknamn och därför har tilldelats andra personuppgifter. Detta kan i praktiken sägas vara ett undantag från förbudet mot anonymitet.

Moderaterna ser dock ett behov av att införa en möjlighet till anonymitet i domstol i mål kopplade till organiserad brottslighet. Förutom polisspanare är det särskilt den som av en tillfällighet har blivit vittne till något som skulle kunna ha nytta av anonymitet.

Vi har sedan tidigare påpekat detta och anser att ett system med anonyma vittnen ska införas. Det anser även Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Brottsofferjouren, även om möjligheten bara skulle användas i exceptionella fall. Även Åklagarmyndigheten är positiv.

Regeringen föreslår att ett system med anonyma vittnen inte ska införas. Regeringens motiv är bl.a. att det är komplicerat. Finland, Danmark och Norge har klarat av att utforma ett system för anonyma vittnen och då finns det skäl att anta att det snarare handlar om en ovilja än att det skulle vara oöverkomligt komplicerat.

Brottsförebyggande rådet släppte 2021 en rapport gällande skjutvapenvåldet i Europa. Rapporten visar på det allvarliga läget i Sverige. I rapporten framkommer att Sverige i dag ligger mycket högt i den europeiska rangordningen, med omkring 4 avlidna per miljon invånare. Genomsnittet i Europa är ca 1,5 avlidna per miljon invånare. Inget annat land i Europa uppvisar ökningarna jämförbara med den i Sverige. Av rapporten framgår också att det för Finlands del under hela den studerade perioden (2001–2018) har varit mycket sällsynt med dödsskjutningar i kriminella miljöer. Ändå har Finland valt att införa ett system för anonyma vittnen.

Möjligheten till anonyma vittnen skulle tillsammans med en rad andra åtgärder vara viktiga verktyg i kampen mot den grova organiserade brottsligheten. Med hänsyn till det synnerligen allvarliga läget för Sverige bör därför ett system med anonyma vittnen införas.

Kvalifikationsgrunderna för grov mened

Det behövs åtgärder för att komma till rätta med vittnen som medvetet lämnar felaktiga uppgifter eller förtiger sanningen. Regeringen föreslår en ny kvalifikationsgrund för grovt brott innebärande att det vid bedömningen av om brottet är grovt särskilt ska beaktas om brottet skett med uppsåt att försvåra eller förhindra utredningen av allvarlig brottslighet eller lagföringen av någon för sådan brottslighet. Som utgångspunkt anser regeringen att ett menedsbrott bör kunna anses avse allvarlig brottslighet, och därmed ofta kunna anses som grovt, om straffvärdet av den brottslighet den avser når upp till eller överstiger två års fängelse. Ekobrottsmyndigheten anser att det i detta avseende bör räcka med ett straffvärde på minst ett år och sex månaders fängelse. I synnerhet när det gäller ekobrott, men även vid brott som grov misshandel och andra våldsbrott, är det enligt Ekobrottsmyndigheten inte ovanligt att den utdömda påföljden stannar vid fängelse i ett år och sex månader. Myndigheten menar vidare att ett brott även ska kunna bedömas som allvarligt utan att ett straffvärde på två år föreligger, om brottet begåtts inom ramen för ett kriminellt nätverk, eftersom det är i sådana kretsar en utbredd tystnadskultur vanligtvis råder som gör brotten särskilt svåra att utreda.

Moderaterna instämmer i vad Ekobrottsmyndigheten anfört och föreslår att dessa överväganden ska vara vägledande vid bedömningen av begreppet ”allvarlig brottslighet” i den föreslagna lydelsen av 15 kap. 1 § andra stycket brottsbalken.

Övergrepp i rättssak

Att använda våld, hot eller annat för att påverka vittnen eller andra förhörspersoner till att ändra sina berättelser eller ljuga är ett allvarligt brott. I förlängningen är det ett hot mot hela rättssystemet. Regeringen vill höja minimistraftet för brott av normalgraden till fängelse i lägst sex månader och ersätta den tidigare bestämmelsen om ringa brott med en särskild straffskala för brott som är mindre allvarliga. För grovt övergrepp i rättssak lämnas dock straffskalan oförändrad på två till åtta års fängelse. Straffskalan för grovt övergrepp i rättssak bör dock också justeras för att särskilt markera brottets allvar. Moderaterna föreslår därför att maximistraftet för grovt övergrepp i rättssak höjs till fängelse i tio år.

Vidare delar Moderaterna Polismyndighetens uppfattning att det finns skäl att närmare se över definitionen av övergrepp i rättssak, så att hot och våld mot närstående till vittnen tydligt omfattas.

Sekretess för kontaktuppgifter till enskilda

I propositionen föreslås att sekretess ska gälla hos en domstol i ett brottmål för uppgift som rör enskilda, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men och uppgiften avser

1. bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysningar om var han eller hon bor stadigvarande eller tillfälligt
2. telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med honom eller henne eller
3. personnummer.

Vidare föreslås att motsvarande sekretess ska gälla i ett tvistemål om enskilt anspråk i anledning av brott och i ett ärende som rör brott. Sekretessen gäller inte för den som är tilltalad eller svarande. Därutöver föreslås även vissa andra ändringar i offentlighets- och sekretesslagen.

Enligt regeringen kan det förväntas att den föreslagna ordningen kommer att ta vissa resurser i anspråk hos domstolarna, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket, vilket kommer att leda till ökade kostnader för dessa myndigheter. Förslagen kommer vidare att medföra vissa ökade kostnader för Kronofogdemyndigheten. Enligt regeringen är det inte möjligt att närmare uppskatta hur stora dessa utgifter blir, men de förväntas inte vara större än att de rymms inom ramen för myndigheternas beslutade anslag.

Moderaterna välkomnar ett utvidgat sekretesskydd för målsägande och vittnen i brottmål. De föreslagna ändringarna kommer dock att vara mycket resurskrävande, inte minst för tingsrätterna där ett mycket stort antal handlingar i varierande grad kommer att omfattas av sekretess. Här bör särskilt framhållas att förändringarna kommer att innebära ett omfattande arbete med granskning av förundersökningsprotokoll i mål där det finns en målsägande och/eller ett vittne. Mot denna bakgrund framstår regeringens bedömning att de ökade kostnaderna kommer att kunna rymmas inom ramen för myndigheternas anslag inte som realistisk. Regeringen bör därför återkomma med en utförlig bedömning av hur stora de ökade kostnaderna med anledning av de föreslagna ändringarna i offentlighets- och sekretesslagen förväntas bli.

Johan Forssell (M)

Louise Meijer (M)

Ellen Juntti (M)

Mikael Damsgaard (M)

Sten Bergheden (M)